

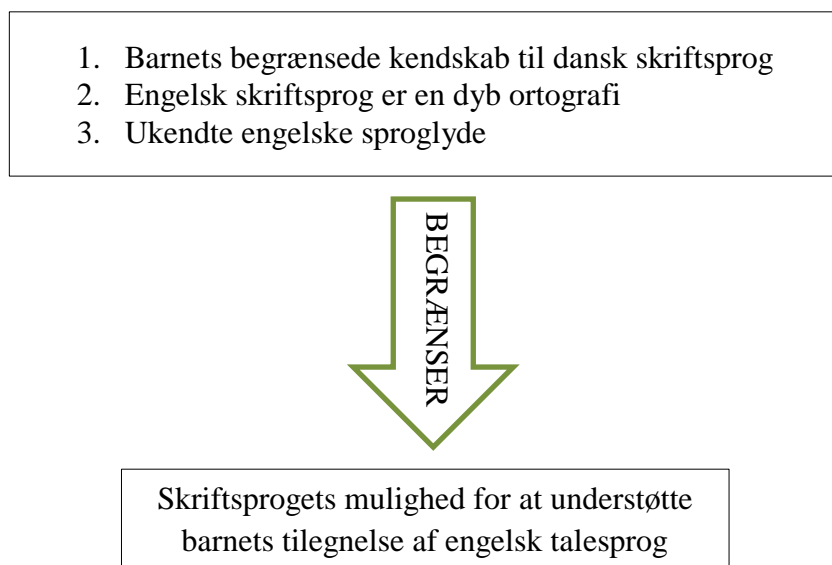

Skriftsprogets rolle i den tidlige undervisning i engelsk

Stine Fuglsang Engmose

Denne artikel præsenterer overvejelser om skriftsprogets rolle i den tidlige engelskundervisning. Barnets begrænsede kendskab til dansk skriftsprog, karakteristika ved engelsk skriftsprog og ukendte sproglyde er tre vilkår, som begrænser skriftsprogets mulighed for umiddelbart at støtte sprogtiltagelsen.

Der er mange fordele ved at mestre skriftsproget. Som læser og skriver er det muligt at kommunikere med andre sprogbrugere via skriften. Læsning er samtidig en rig kilde til udvikling af ordforråd. Og skriften kan, for læseren, understøtte hukommelse for nyligt tilegnede ords udtale. Det er derfor naturligt, at undervisningen i engelsk skal lede hen mod at lære børnene skriftsproget. Men hvilken rolle skal skriftsproget spille i den tidlige undervisning i engelsk, hvor det primære formål er at tilegne sig talesprog? Denne artikel besvarer spørgsmålet med udgangspunkt i en beskrivelse af tre vilkår (se figur 1), som alle påvirker skriftsprogets potentiale for at støtte sprogtiltagelsen.

Figur 1: Tre vilkår, som påvirker skriftsprogets potentiale for at støtte sprogtiltagelsen

Barnets begrænsede kendskab til dansk skriftsprog

Børnenes skriftsproglige kompetencer på dansk har betydning for hvor meget tid, læreren skal bruge på at undervise direkte i bogstav-lydforbindelser. De fleste danske børn mestrer ved starten af 1. klasse ikke dansk skriftsprog endnu. Indtil for ganske nyligt har de ikke beskæftiget sig med andet end ordenes betydning og udtale, så evnen til at identificere den første lyd i *tog* og *tang* som den samme er noget relativt nyt for børnene. Derudover er bogstavernes visuelle form, deres navn og den standardlyd, de repræsenterer, også ny viden. Børnene har således kun i meget begrænset omfang mulighed for at overføre generelle skriftsproglige kompetencer, fx viden om at bogstaver repræsenterer sproglyde og kendskab til bogstavernes visuelle form, til engelskundervisningen. Derfor vil introduktion af engelsk skriftlighed ved starten af 1. klasse, med det formål at lære børnene at læse og stave, kræve en betydelig undervisningsindsats, hvor børnene undervises systematisk og direkte i bogstavernes engelske navne og standardlyd samt i at identificere sproglydene. Fælles Mål lægger derfor også op til at talesproget er i centrum i den tidlige engelskundervisning. Når det danske skriftsprog er mere på plads, kan man introducere engelsk skriftsprog. Til den tid er det nemlig muligt at trække på de generelle skriftsproglige færdigheder, som børnene har tilegnet sig i danskundervisningen, og i et vist omfang bruge skriften til at understøtte børnenes hukommelse for ordenes udtale.

Engelsk skriftsprog er en dyb ortografi

Det engelske skriftsprog er kendetegnet ved at være en dyb ortografi. Ligesom på dansk er forholdet mellem sproglyd og bogstav i mange tilfælde ikke 1:1. Det betyder, at der er mange sprogspecifikke og komplekse sammenhænge mellem bogstav og sproglyde. Hvis formålet med undervisningen er at udvikle elevernes ordlæsningsfærdighed, så påvirker den engelske ortografis dybde den tid, en underviser må afse til at instruere eleverne i sprogspecifikke bogstav-lyd-forbindelser, som fx at bogstavet 'g' ikke kun repræsenterer den første lyd i ordet *goat* men også den første lyd i ordet *giant*. Det tager længere tid at lære at læse og skrive i dybe ortografier som engelsk. Egentlig læseundervisning i engelsk vil starte med de simple forbindelser og gradvist introducere mere komplekse. Uden undervisning kan barnet ikke bruge de forbindelser mellem bogstav og sproglyd, som er ukendt fra dansk, men som er særlige for engelsk, til at understøtte hukommelsen for ordenes udtale.

Ukendte engelske sproglyde

Ortografien understøtter ikke børns tilegnelse af sproglyde, som de ikke kender og kan skelne i talesproget. Sproglyde, som er ukendte for børnene i deres modersmål, skal tilegnes før, at forbindelse mellem et bogstav og sproglyden som fx /dʒ/ i *giant* er meningsfuld. Det samme gælder forskelle mellem sproglyde, som ikke er betydningsadskillende i modersmålet, men er det i engelsk, som skelnen mellem stemt og ustemt 's' i *sue* og *zoo*. Det kræver undervisning at lære børnene at identificere de nye sproglyde, og endvidere skal børnene have undervisning i de nye sproglydes forbindelse til bogstaver. Før barnet kan skelne mellem stemt og ustemt s-lyd, kan de ikke meningsfuldt forbinde ustemt s-lyd til 's' i *sue* og stemt til 'z' i *zoo*. Derfor bliver forskellen mellem 'z' og 's' i stavemåden ikke en støtte for barnets hukommelse for ordets udtale.

Hvornår og hvordan kan skriften understøtte sprogtilegnelsen i den tidlige engelskundervisning?

Omkring midten af 1. klasse begynder de fleste elever at kunne bruge deres viden om bogstav-lydforbindelser og deres opmærksomhed på sproglyde til at læse og stave lydrette eller hyppige danske ord. På det tidspunkt kan underviseren i engelsk altså trække på, at børnene kan identificere sproglyde, deres viden om, at sproglyde repræsenteres af bogstaver, og at børnene kan bruge denne viden til at læse og stave. Børnene kan derfor bruge bogstaverne til at understøtte deres hukommelse for ordenes udtale, når de repræsenterer sammenlignelige sproglyde på dansk og engelsk. Det er tilfældet for flere bogstav-lydforbindelserne (se tabel 1).

Bogstav	A	B	C	D	F	G	H	K	L	M	N	NG	P	S	T	V
Fonem	/æ a/	/b/	/s k/	/d/	/f/	/g/	/h/	/k/	/l/	/m/	/n/	/ŋ/	/p/	/s/	/t/	/v/
Ord	<i>ape</i> <i>farther</i>	<i>bus</i>	<i>circle</i> <i>came</i>	<i>dot</i>	<i>fun</i>	<i>got</i>	<i>his</i>	<i>koala</i>	<i>lice</i>	<i>mom</i>	<i>no</i>	<i>long</i>	<i>pin</i>	<i>sun</i>	<i>top</i>	<i>vote</i>

Tabel 1. Eksempler på bogstav-lydforbindelser med sammenlignelige sproglyde på dansk og engelsk

I det omfang der arbejdes med ord i undervisningen, hvor der er tale om sammenlignelige sproglyde på dansk og engelsk, kan skriften være til stor støtte for hukommelsen. Det bør imidlertid aldrig blive en begrænsning i valg af ord og udtryk, som eleverne arbejder med i undervisningen. Uanset om ordet kun har nogle forbindelser mellem sproglyd og bogstav, som barnet kender fra dansk, så kan fx flashcards med ord hjælpe hukommelsen for nogle af ordets lyde. Fx kan barnets

hukommelse for ordets første lyd understøttes af at have ordet *house* nedskrevet på et flashcard, fordi netop 'h' repræsenterer sammenlignelige sproglyde på dansk og engelsk.

Skriftsproget kan således inddrages før børnene har fået direkte undervisning i de forbindelser mellem bogstav og lyd, som er særlige for engelsk, og førend deres mundtlige ordforråd rummer ord med regelmæssige stavemåder. I så fald inddrages skriften med andre formål end egentlig læseundervisning. Det kunne som sagt være at støtte børnenes hukommelse for ordets første lyd, eller gøre dem bekendt med det engelske sprogs ydre form fx hvilke bogstaver, der må stå efter hinanden, eller at give dem enkelte ordbilleder af hyppige ord.

I projektet *Tidligere Sprogstart – Ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed* er der opstillet en række praksisanbefalinger, bl.a. i forhold til skriftsproget. Det fremgår her følgende:

- a) Inddrag fra start alle færdigheder – også at læse
- b) Inddrag fra start alle færdigheder – også at skrive

Med hensyn til a) ville det være mere præcist med følgende formuleringer:

- A1) Lad børnene se skriften fra start, så de kan gøre sig erfaringer med den ydre form i engelsk skriftsprog
- A2) Inddrag fra midten af året ord, hvor forholdet mellem bogstav og sproglyd er sammenligneligt med dansk som støtte til hukommelsen for ordenes eller dele af ordenes udtale
- A3) Udnyt fra midten af året, at børnene kan læse korte lydrette ord, hvor forbindelserne mellem bogstav og lyd er kendt fra dansk

I forhold til b) ville det være mere præcist med følgende formulering:

- B1) Inddrag fra midten af året skriveaktiviteter med ord, hvor forholdet mellem bogstav og lyd er sammenligneligt med dansk

Den egentlige læse- og skriveundervisning i forhold til engelsk må introduceres gradvist i forhold til elevernes tilegnelse af disse to færdigheder på dansk, og bygge på, at børnene har tilegnet sig de nødvendige engelske sproglyde til, at nye forbindelser mellem bogstav og sproglyd kan være emnet for undervisningen.

Hvis du vil vide mere:

Daryai-Hansen, P. & Albrechtsen, D. (red.) (2018). *Tidligere Sprogstart – Ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed*. Københavns Universitet: Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen. Hentet fra <https://tidligeresprogstart.ku.dk/publikationer>

Udarbejdet af ph.d.-studerende Stine Fuglsang Engmose i rammen af projektet "Tidligere Sprogstart – Ny begynderdidaktik med fokus på flersprogethed", Konsortiet for Sprog og Fagdidaktik i folkeskolen, støttet af A.P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til Almene Formaal og Københavns Kommune.